

Uppföljande samtal med utredaren Peter Honeth 26 juni 2024 ang

Ny lärarutbildning - akademisering förskjuts mot hantverkande

Neurofoum.se

Samtalpunkter samlade och framförda av:

Carl E. Olivestam, TD, Professor i utbildningsvetenskap, Strömstad akademi, ledamot av Neuroforums styrelse. Utvecklare av neuropedagogik och neurodidaktik samt läromedelsförfattare inom ämnesområdet,

Marcus Warnby, FD och lektor i språkdidaktik vid Göteborgs universitet. Han har även arbetat som gymnasielärare i språk, lärar- och rektorsutbildare, provutvecklare, grundskolerektor med rektorsexamen. Han är ledamot av Neuroforums styrelse.

Stig Zandrén, Civilingenjör i teknisk fysik, Chalmers tekniska högskola, Göteborg, konsult med specialisering inom logistik och organisationsutveckling, författare till böcker inom ledarskap och aktivt engagerad för träning av livskompetens i skolan. Han är ledamot av Neuroforums styrelse.

Detta redan avhandlat vid det förra sammanträffandet 6 december 2023

Utredningen för lärar- och förskollärarytbildningarna (Dir. 2023:111) syftar till att skapa en utbildning för samtliga kategorier lärare som motsvarar dagens sociokulturella förutsättningar och som är anpassad för arbetet i skolvardagen både inne i och utanför klassrummet.

Detta blev startskottet för att jag som styrelseledamot i Neuroforum - ett tvärvetenskapligt nätverk för nya vetenskapliga rön om hjärnan, välmående, hälsa och personlig utveckling. – tog initiativet till att förbereda oss för att möta utredarna.

Av "nödvändiga författningsförslag" som utredaren skulle lämna koncentrerade vi oss på "hur utbildningsinnehållet kan reformeras med ökat fokus på ämneskunskap, **kognitionsvetenskap** och praktisk metodik". Medvetna om att kognitionsvetenskapen hade funnits med sedan 2021 i den nuvarande lärarutbildningens examensmål, utan att utbildningsanordnarna påtagligt beaktat detta gjorde att vi insåg nödvändigheten av att bryta ner denna abstraktion till realistisk och praktisk-brukbar nivå för lärarutbildningen.

Vår slutsats då liksom nu:

Kognitionsvetenskapen med dess många ingående discipliner med vitt skilda forskningsfält kräver urval för att ge bruksvärde i lärarutbildningen.

Samtal och återkoppling vid detta digitala samtal

Sedan 6 dec 2023 har mycket hänt inom utredningen och därtill inom Neuroforum.

Så en introduktion till vårt samtal förslår vi skulle vara:

Var står utredaren nu kring pedagogik – didaktik uttryckt i metodik

Vi som ny gruppkonstellation vill fokusera områden som metodikutformning, lärarkompetens och ledarskap

Utbildning av lärarutbildare

Fortbildning av verksamma lärarutbildare

Relationen balanseringen kunskapsmål – kunskapsförmedlande

Balansering undervisning för lärande – omsorg för elevens välbefinnande

Värdegrundsförankring i lärarens utbildning och förmåga att omsätta i praktik i skolans vardag

Introducering av Neurovetenskapligt koncept:

Det handlar om att förstå och tillämpa kunskap och tänkande

utifrån ett tvärvetenskapligt perspektiv

tillämpat inom pedagogik och didaktik

konkretiserat i metodik.

Inom detta koncept ryms även delar inom övriga områden som ingår i kognitionsvetenskap: psykologi, antropologi, filosofi, språkvetenskap/lingvistik och datavetenskap/AI.

Vi belyser problematiken utifrån nuvarande lärarutbildning vid GU

Utbildningsvetenskaplig kärna. De läser fyra teman: 60hp

- Lärande, utveckling och didaktik
- Läroplansteori, organisation, uppföljning och analys av lärande och utveckling
- Ledarskap, specialpedagogik, sociala relationer och konflikthantering
- Vetenskapsteori och forskningsmetodik, utvärdering och utvecklingsarbete.

Ämnesstudier två ämnen samt två Självständigt arbete 150hp

Verksamhetsförlagd utbildning 30hp

Samtalspunkter 26 juni 2024

1. Lärarutbildningen ska vara en professionsutbildning – från splittrad till sammanhållen identitet

Lärarutbildningens nuvarande uppdelning bör genomgå en radikal förändring för att huvudsyftet professionsutbildning ska uppnås.

Huvuddelen idag består för ämnesutbildningen av ämnesstudier som läses av studenter på respektive ämnesinstitution.

Den utbildningsvetenskapliga kärnan har i tid en betydligt mindre omfattning. För att skapa en mer sammanhållen lärarutbildning bör en huvudansvarig sammanhållande institution för hela utbildningen markeras och förläggas till den utbildningsvetenskapliga institutionen. Den blir på så sätt en heminstitution för de studerande och där ett sammanhållet ansvar för utbildningens olika delar har sitt säte.

Vidare bör delar ur den utbildningsvetenskapliga kärnans innehåll integreras i ämnesstudierna på respektive institution. Särskilt lärande och didaktik så att studierna innefattar inhämtande och reflekterande över kunskaper integrerat med undervisningsprocessen, hur man undervisar för optimalt lärande, samt ledarskap, hur man som lärare leder undervisningsprocessen mot önskat resultat. På detta sätt formas en mer sammanhållen lärarutbildning. Denna didaktiska kompetens finns inte alltid idag på respektive institutioner och måste kompletteras genom fortbildning för didaktiskt intresserade ämneslärare eller särskilda didaktiskt/metodiskt inriktade lärare. Men det måste finnas en samtidighet för studerande mellan ämnesinhämtning och då uppträdande didaktisk applikation och ledarrollsproblematik i klassrummet, och skolans övriga lokaler inklusive uterum. Ett neurovetenskapligt koncept utgör en säker grund för ovanstående resonemang.

2. Lärarutbildningens didaktikinnehåll och innehållsförskjutning

Den nya lärarutbildningen behöver stärka den didaktiska kompetensen i alla kurser och ha uppföljningssystem som säkerställer att denna didaktiska kompetens 'faktiskt' tränas i samtliga kurser, såväl inriktningskurser som UVK-kurser. Didaktik skulle i den nya lärarutbildningen kunna brukas som ett helhetsgrepp omfattande Pedagogik, Metodik, Praktik och Ämnesteorier. Pedagogik kan här ses som en egen disciplin byggd på tvärvetenskapliga perspektiv (t.ex. sociologi, psykologi, ledarskap, kognitionsvetenskap, filosofi, m.m.). Begreppet *Neurodidaktik* skulle ge mer konkretion åt innehållet i ett kognitionsvetenskapligt perspektiv. Alternativt benämnt *Neurovetenskaplig koncept*.

Bakomliggande orsaker till detta visar sig i en pågående förskjutning från sociokulturell dominans till en mer instrumentell utbildning. Lärarutbildningens innehåll består i stort av UVK (tre terminer) och inriktningskurser (cirka 5–6 terminer). I UVK finns ett innehåll som definieras som "lärande, utveckling och didaktik". Överlag domineras lärarutbildningarna av en syn på lärande utifrån sociokulturell teori. Denna sociokulturella dominans efterträdde ett mer kognitivistiskt paradigm. Vi ser idag motrörelser mot detta dogmatiska förhållningssätt till lärande, det vill säga sociokulturell dominans, och mer och mer efterfrågas en balans mellan olika sätt att se på lärande. En förskjutning mot en mer instrumentell syn på lärande behövs.

Givetvis ska elever bli aktiva i sitt eget lärande, men att fråga 9-åringar vad de vill lära sig, hur de lär sig detta bäst, eller att en grupp av 9-åringar själva ska konstruera tallinjer eller liknande står i strid mot vad vi vet om kognition. För att kunna problemlösa och konstruera nya förståelser behövs

grundbultarna. Lärare behöver därför bli bättre på att lära ut grundkunskaper som blir de byggstenar som elever, när de blir äldre, kan göra abstraktioner ifrån.

Den sociokulturella dominansen behöver alltså tonas ned, och lärarutbildningens innehåll behöver stötta blivande lärare mer i vad som är grundkunskaper. Ett exempel: ett gott ordförråd är viktigt för att ta till sig ny kunskap. Korrelationen är stark mellan ordkunskap och läsförståelse, exempelvis. Men lärarstudenter ges inga nationella stöd i läroplan eller i lärarutbildningen kring vilka grundbultarna för ordförrådsutvecklingen är. Ordförrådsforskningen vet däremot att ett frekvensbaserat ordinläringstänk är centralt för progression i språk och för progression från enklare texter till svårare texter. Detta är ett mer instrumentellt sätt att se på lärande, men det är ett faktum om hur språk och texter ser ut; det är alltså inte enbart upp till elever att försöka avgöra vilka ord de vill lära sig, för de har ingen uppfattning om vilka ord som är bäst att lära sig före andra ord. Didaktik framträder därmed som det centrala i lärarutbildningen, där de didaktiska valen och besluten som en lärare behöver kunna göra i klassrummet inte vilar på ett ensidigt sociokulturellt sätt att se på lärande och undervisning.

3. Vetenskaplighet i lärarutbildning ska vara praktisknära med fokus på professionsutbildning

I lärarutbildningen ska lärarutbildare också lära sig vetenskaplighet. Här kan det vara relevant att skilja mellan vetenskaplighet i forskning och vetenskaplighet i undervisning. Lärarutbildningen är framför allt en professionsutbildning. De allra flesta studenter tänker bli lärare, inte forskare. Eftersom skolan ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet menar vi att den vetenskaplighet som ska genomsyra lärarutbildningen ska vara praktisknära. Lärare ska kunna vara en del av skolans systematiska kvalitetsarbete genom att kartlägga nulägen, analysera nulägen, identifiera utvecklingsbehov, formulera förslag till insatser som sedan utvärderas, osv. Lärare ska vara en del av det ledarskap (kollegialt lärande) som undersöker och utvecklar didaktiken på någorlunda vetenskapliga sätt (t.ex. genom pre- och post-test utan kontrollgrupper, vilket lärare sällan har tillgång till). Då finns störst chans att undervisningen vilar på inte bara erfarenhet utan på erfarenhet som prövats utifrån ett vetenskapligt systematiskt förhållningssätt. Lärarutbildningens examensarbeten och examinationsuppgifter i kurser ska ha vetenskapliga inslag som bygger på att undersöka undervisningsmetoder, läroböcker, digitala lärmaterial och vilka möjliga effekter de har. Företrädesvis görs detta tillsammans med forskare i lärarutbildningen så att synergier kan uppnås.

4. Lärarutbildningens undervisning ska erbjuda exempel i att undervisa, inte enbart samtal om att undervisa

Undervisningen i lärarutbildningen ska hålla hög undervisningskvalitet. Idag består undervisningen till stor del av föreläsningar och seminarier + VFU. Föreläsningar kan vara ett komplement till kurslitteraturen, men seminariet (lektionspasset) är den verkliga undervisningen där den mer kompetenta läraren kan skapa en lärandesituation som blir lärande på två plan: 1) kursinnehållet och 2) ett exempel på undervisning. VFU är det konkreta exempel som lärarstudenter får ta del av hur undervisningen görs av andra mer erfarna lärare och där lärarstudenter själva får försöka omsätta sina didaktiska kunskaper i den avsedda professionspraktiken.

Seminarieformen inom nuvarande lärarutbildning bör i grunden reformeras till form och innehåll. Idag sitter ofta studenter i smågrupper på seminarier och diskuterar självständigt med varandra kring kurslitteraturen. Efter en timme samlas hela klassen och läraren säger några valda ord utifrån varje grupp korta redogörelser. Istället borde seminarierna ha ett instrumentellt fokus utöver själva kursinnehållet. Varje seminarium borde stanna upp och reflektera över de didaktiska valen, metoderna för dagens undervisning, det möjliga utfallet av detta, samt studenternas upplevelse av att vara utsatta för denna typ av undervisning. Med andra ord, gör lärarutbildningens undervisning exemplarisk – inte i bemärkelsen att den är den bästa, utan som ett 'exempel' på undervisning. Detta

kan innebära workshops, masterclasses, forumspel, osv. En uppsjö av metoder som appliceras på kursinnehållet genom utbildningen. Då tränas studenterna inte bara i kursinnehåll (läroplansteori, lärande, konflikter) utan också i modeller och metoder för undervisning, som hjälper dem att använda dessa förebildliga metoder med sina framtida elever för att förstå undervisningens verkan.

5. Sammanhållen lärarutbildning under den utbildningsvetenskapliga fakulteten/institutionen. *Bytesvärden måste bytas mot bruksvärden*

Lärarutbildningen av idag är kursutformad. Detta är bekymmersamt av flera skäl. Utbildningsvetenskapliga fakulteter och pedagogiska institutioner riskerar att tappa bort kurser till ämnesinstitutioner som hellre använder lärarstudenter för att finansiera sina egna ämnesinstitutioner. Det finns en risk att dessa ämnesinstitutioner med sina huvudinriktningar därmed inte sätter lärarutbildningen i främsta rummet. Problemet vidgas också av bristen på verkligt kunniga didaktiker inom respektive institution. En ökad samverkan mellan de pedagogiska institutionerna och inriktningsinstitutionerna skulle kunna garantera att lärarutbildningen/professionen står i främsta rummet och därmed uppnår god kvalitet. **Detta kräver en reform som innebär att det är de pedagogiska/utbildningsvetenskapliga fakulteterna och institutionerna ska vara ägare av lärarprogrammen.**

Lärarstuderande ska veta vilken institution som är deras heminstitution, och det borde självklart vara pedagogik/utbildningsvetenskapliga institutioner eftersom de går på en lärarutbildning med mål att bli lärare.

6. Ledarskap, värdegrund, sociala relationer och konflikthantering

Lärare som stärker sin ledarkompetens och kan bryta det läge som OECD just noterat: Bland alla OECD-länder är det endast Chile och Nya Zeeland som har sämre disciplin i klassrummen än Sverige. Läraren ska tillsammans med övrig personal på skolan säkerställa att värdegrunden – värden och normer såsom de uttrycks i läroplanen – ska genomsyra all verksamhet i skolan. För att kunna ingripa på ett relevant sätt i situationer, där värdegrunden utmanas, behöver läraren känna sig trygg i sin roll som ledare och i sin relation till eleverna. Också i sin roll till varandra behöver lärarna känna sig trygga och kunna vara öppna i utbytet av syn och synpunkter på varandras ledarskap, detta för att säkerställa att en god ledarskapskultur är under ständig utveckling i varje skola.

Läraren är ledare och förebild för barn och unga. I utbildningen bör blivande lärare förberedas för ett personligt och professionellt ledarskap. Det bör finnas ett ledarskapsprogram som löper genom hela utbildningen och sedan fortsätter under praktikperioden. Nyblivna lärare bör sedan erbjudas coaching i sitt ledarskap under början av sin lärarverksamhet. Detta för att lärare ska nå sin kompetens som kännetecknas av tre delar; didaktisk kompetens, ledarskapskompetens och relationskompetens. Didaktisk kompetens handlar om att ha goda ämneskunskaper och vara skicklig på att förmedla dessa till eleverna.

Ledarskapskompetens handlar om förmågan att organisera och leda undervisningen. Det handlar också om förmågan att leda grupprocesser samt upprätthålla en väl fungerande ordning. Relationskompetens handlar om förmågan att bygga goda relationer och kunna hantera konflikter; för detta krävs emotionell kompetens. Med dessa kompetenser har lärare goda förutsättningar att skapa en studiefrämjande arbetsmiljö.

7. Verksamhetsförlagd utbildning riskerar att bli förlagd men stärkas av införandet av metodisk auskultation.

Vfu bör integreras mer i den utbildningsvetenskapliga institutionen för att visa på att lärarutbildningen är en praktisknära utbildning.

Här skulle införandet av auskultation innebära att en priming i hjärnan sker hos lärarstudier som förbättrar utfallet av deras direkta arbete med klassundervisning. Något som neurovetenskapliga studier bekräftar. Idealiskt skulle auskultation föregå praktik i samma klass och stärkas av att utbildningsinstitutionens ökade inflytande genom besök under perioden samt handledning och utvärderingssamtal efter dess avslutande. En under hela utbildningstiden sammankoppling med lärarstudierandes vfu-skola skulle stärka den studerandes upplevelse av sammanhållen utbildning. Och lärarna i teoriämnen respektive didaktik skulle därmed kunna införliva frågor om praktik ställda till vfu-skolan under hela utbildningstiden.

8. En mer sammanhållen lärarutbildning får konsekvenser för examensarbetet. Examensarbetet riskerar ofta att bli inriktat mot en ämnesfördjupning med handledare knutna till en ämnesinstitution. Ett examensarbete inom en lärarutbildning har idag en dominans idag av begränsade kvalitativa undersökningar, ofta bestående av intervjuer med några skolverksamma. Det leder till ett begränsat bruksvärde. En större användningsyta bör eftersträvas genom examensarbetets förändring mot en tydlig applikationsinriktad form. Detta skulle underlättas av att examensarbetet skedde i nära samverkan med VFU för att naturligt få inriktat innehåll för att uppnå skolbruk. Annars uppfattar den studerande mer examensarbetet som något som ska presteras för att få ut en lärarexamen än att förstå att denna prestation utgör ett bidrag till hur den blivande läraren ska utöva sin undervisning i skolan. Slutsatsen blir: Nuvarande fokus bör förskjutas mot en applikationsanpassning till skolbruk. Detta bruksvärdehöjande stimuleras av att knytas till VFU med utbildningsvetenskapliga institutionen som huvudansvarig.

9. Kursutformad lärarutbildning bör ersättas med sammanhållen utbildning där teoriutbildning ska direkt kopplas till praktiktillämpning. Varje teorimoment ska kopplas till praktikapplikation.

En kursutformad lärarutbildning riskerar också att fragmentisera utbildningen, där de studerande inte ser helheten utan bara ser fem veckor framåt, dvs de ser hur de ska klara 7,5 poängs tentamen för att få ett godkänt betyg och gå vidare till nästa separata kurs. Om denna fragmentisering inte byts mot en sammanhållen lärarutbildning riskerar lärarstudier att fostras in i en syn på att elever också ska lära sig enskilda moment som inte hänger ihop med helheten, vilket leder till att elever också bara lär sig för bytesvärden, inte bruksvärden. Lärarstudenter behöver förstå att det är ett livslångt lärande innefattande såväl kunskapsdimensioner som hälsofrämjande dimensioner. Lärarutbildningen behöver vara ett föredöme för detta så att lärarna socialiseras in ett sådant tänkande.

10. Reformering av lärarutbildning kräver fortbildning av redan verksamma lärare för att den nyutbildade ska känna sig tillrädda i den reformerade skolmiljön som nya läroplaner för skolan ska forma.

Fortbildning krävs för att förankra och för personalen utveckla de nya färdigheter som krävs av en lärarutbildare. I fortbildningen kan den personliga och professionella ledarutvecklingen bli än mer betydelsefull genom att lärarna då kan relatera till sina erfarenheter från praktiken. Speciellt i fortbildningen bör auskultation ingå som en kollegial insats för en strikt manual för hur ett kollegialt samtal kopplat till medvetenhet om fortbildningens innehåll kan utformas.

11. En kontroll av efterlevnad av den nya lärarutbildningen krävs för de lärosäten som får behålla lärarutbildningen.

En kontroll av efterlevnad krävs för att förankra och för personalen utveckla de nya färdigheter som krävs av de lärosäten och berörda institutioner som blir delaktiga i lärarutbildningen. Något som utredaren bör framföra till UKÄ som bör få utvidgade befogenheter och särskild kompetens för att bedöma lärarutbildningen.